

บทที่ 5

วิเคราะห์ลักษณะการปกครองของสุลต่านมุฮัมมัด อัลฟาติห์

ลักษณะการเมืองการปกครองในสมัยสุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 นับว่าเป็นช่วงที่มีการปรับปรุงหลายประการเนื่องจากการพิชิตกรุงคอนสแตนติโนเปิลได้เป็นผลสำเร็จและจำเป็นที่ต้องมีการปกครองทั้งสองทวีปในเวลาเดียวกันคือทั้งทวีปเอเชียและทวีปยุโรป ดังนั้นลักษณะการเมืองการปกครองในช่วงนี้จึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญและน่าสนใจ

5.1 ด้านการปกครอง

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการเมืองการปกครองภายในอาณาจักรออตโตมานียะฮ์มีหลายปัจจัยด้วยกันที่นำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง ให้กับอาณาจักร และถือเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปกครองของสุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 ปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เป็นประเด็นสำคัญๆดังต่อไปนี้

5.1.1 ลักษณะการปกครอง

การปกครองในแต่ละยุคแต่ละสมัยในราชวงศ์ออตโตมานียะฮ์เต็มไปด้วยลีลาของการปฏิวัติ การเสียสละเพื่อหนทางของศาสนาเนื่องจากถูกปลุกฝังมาตั้งแต่บรรพบุรุษ นอกจากนี้มีบรรดาอุลามาอูผู้มืบทบาทสำคัญยิ่ง ในการเป็นผู้ใกล้ชิดกับสุลต่าน เป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาในทุกๆเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมือง การปกครอง และวิชาการศาสนา เป็นผู้สร้างความมั่นคงในจิตใจของสุลต่าน ให้มีความแน่วแน่ ในการที่จะดำเนินการบริหารบ้านเมืองให้อยู่ในหนทางของศาสนา และจากการอบรมสั่งสอนที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษทำให้สุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 ตระหนักถึงความเสียสละในการต่อสู้เพื่อศาสนา ให้มีความรักในการปฏิวัติ รวมถึงการให้ประชาชนทั่วไปได้เกิดความตระหนักในเรื่องนี้ด้วยเช่นกัน

สำหรับวิสัยทัศน์ในการปกครองของสุลต่าน มุฮัมมัดที่ 2 ท่านได้จัดระบบโดยได้วางตำแหน่งศูนย์กลางอำนาจการปกครองก็คือสุลต่าน และมีระบบการบริหารแบบดีวาน เป็นคณะบริหารเปรียบได้กับคณะรัฐบาลในปัจจุบัน ประกอบด้วยบรรดาเหล่าขุนนางคนสนิท บรรดาอุลามาอูอยู่ในคณะบริหาร ซึ่งมีหัวหน้าคณะบริหารมีตำแหน่งเป็น แกรนด์ วิเซียร์ ในระบบการทำงาน

สุดท้ายได้มอบอำนาจในการบริหารอย่างเป็นทางการเป็นอิสระโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลาที่มีการประชุม สุดท้ายจะไม่เข้าร่วมประชุมด้วยแต่จะคอยฟังการประชุมอยู่อีกด้านหนึ่งและจะให้คำปรึกษาในเวลาจำเป็นเท่านั้น

การแบ่งผู้นำในการรับผิดชอบการบริหารตามเมืองต่าง ๆ นั้นสุดท้าย มุฮัมมัดที่ 2 จะเป็นผู้คัดเลือกด้วยตนเองจากบรรดาแม่ทัพที่มีความสามารถและเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจ มีการแบ่งตำแหน่งตามขนาดของเมืองที่ไปปกครอง สำหรับเมืองที่มีขนาดใหญ่จะเรียกตำแหน่งเจ้าเมืองว่า บักลัร เบฆ ส่วนเมืองที่มีขนาดเล็กเจ้าเมืองจะถูกเรียกว่า สันญาก เบฆ พวกเขาเหล่านี้จะเชื่อฟังคำสั่งโดยตรงจากสุดท้ายเพียงท่านเดียวเท่านั้น โดยจะไม่อยู่ภายใต้การบริหารของผู้นำท้องถิ่นนั้นๆ และในแต่ละท้องถิ่นก็ต้องปฏิบัติตามคำสั่งจากพวกเขา จะเห็นได้ว่าเป็นการกระจายอำนาจการปกครองไปยังเมืองต่างๆ โดยการแต่งตั้งบุคคลที่สุดท้ายเป็นผู้เลือกจากผู้ที่มีความสามารถ และเป็นบุคคลที่สุดท้ายไว้วางใจได้

นอกจากนี้การนำบทบัญญัติอัลกุรอานมาเป็นธรรมนูญในการปกครอง ดังเช่นในซูเราะฮ์ อัลมูมตะฮินะฮ์ : 8-9 ตามที่ได้นำเสนอมาแล้วข้างต้น เป็นสิ่งที่แสดงถึงการให้ความสำคัญต่อหลักการศาสนา และบ่งบอกถึงการเป็นกลุ่มชนที่ศรัทธาและยอมปฏิบัติตามแนวทางของอัลลอฮ์ ﷻ โดยยึดหลักการปฏิเสธในสิ่งที่อิสลามไม่อนุมัติและปฏิบัติในสิ่งที่อิสลามอนุมัติ ทำให้ได้รับความสำเร็จจนกลายเป็นอาณาจักรอูษมานียะฮ์ที่ยิ่งใหญ่

จะเห็นได้ว่าสุดท้ายมุฮัมมัดที่ 2 มีความพยายามที่จะปกครองอาณาจักรอูษมานียะฮ์ให้อยู่แนวทางของหลักการอิสลามแต่ในขณะเดียวกันก็มีการปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ได้อยู่ในแนวทางของอิสลามนั่นคือ การแต่งตั้งบุคคลโดยสุดท้าย สำหรับการมอบความรับผิดชอบในตำแหน่งต่างๆ ซึ่งในหลักการอิสลามนั้นจะต้องผ่านการลงมติหรือ ชูรอ จากบรรดาผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีความสามารถในการตัดสินใจกิจการงานใดๆ ของบ้านเมือง

5.1.2 ความสำคัญที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ของกรุงคอนสแตนติโนเปิล

กรุงคอนสแตนติโนเปิลเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในยุโรปว่า เป็นเมืองที่มีกำแพงล้อมรอบที่ยิ่งใหญ่ที่สุดและทนทานแข็งแรงที่สุด ถูกสร้างขึ้นด้วยความสูง 7 เมตร ความหนา 15 เมตร และมีความลึกลงไป 4 เมตร รอบๆ กำแพงเมืองมีการขุดคูน้ำซึ่งมีความกว้าง 18 เมตร ความลึก 9 เมตร ส่วนของผนังกำแพงมีส่วนประกอบที่ผสมด้วยทองแดง ช่วยเพิ่มความแข็งแรงทนทานต่ออาวุธต่างๆ (Yalmas Otonas, 1988 : 132 - 133)

นับว่ากรุงคอนสแตนติโนเปิลเป็นศูนย์กลางการปกครองของอาณาจักรไบแซนไทน์ที่มีมาตั้งแต่ในอดีตเป็นอาณาจักรที่มีการปกครองที่มีความมั่นคงและเข้มแข็งทำให้เป็นที่หวังเกรงของบรรดาเมืองต่างๆที่มีผู้ปกครองรัฐเป็นของตัวเอง ในสมัยท่านเราะสุล ﷺ ก็ได้มีการกล่าวถึง กรุงคอนสแตนติโนเปิลไว้ในบทหะดีษหลายบทด้วยกันดังที่กล่าวมาข้างต้น นับว่าเป็นการจุดประกายให้บรรดาสะหะบะฮ์เริ่มมีความต้องการที่จะพิชิตกรุงคอนสแตนติโนเปิลให้สำเร็จจนมาถึงชนรุ่นหลังก็ได้มีความพยายามอีกเช่นกัน จนมาถึงยุคการปกครองของอูษมานียะฮ์จากการที่มีการขยายดินแดนในสมัยสุลต่านอูษมานซึ่งเป็นสุลต่านคนแรกของอาณาจักรอูษมานียะฮ์และมีการขยายดินแดนออกไปเรื่อยๆ ในช่วงการปกครองของสุลต่านคนต่อมาจนสามารถพิชิตได้หลายๆเมืองในเขตคาบสมุทรบอลข่านในทวีปยุโรป ทำให้สภาวะเหตุการณ์ที่มาถึงยุคของสุลต่านมุฮัมมัดมีความสำคัญในการที่ต้องพิชิตกรุงคอนสแตนติโนเปิลจึงมีความสำคัญมากขึ้น

5.2 ด้านการทหาร

สุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 เป็นสุลต่านที่มีความโดดเด่นในเรื่องความสามารถ พระองค์ปกครองอาณาจักรอูษมานียะฮ์โดยมีบทบาทที่เป็นทั้งนักปกครองและนักการทหารไปพร้อมกันเหมือนดังเช่น นักปกครองในประวัติศาสตร์อิสลามที่เป็นแบบอย่างที่ดีที่สุดให้กับชนรุ่นหลังนั่นคือท่านเราะสุล ﷺ และที่สำคัญสุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างความเข้มแข็งให้กับบรรดานักรบ นักต่อสู้ทั้งหลายจนสามารถเกิดนักรบที่มีความกล้าหาญ ความเสียสละ สำหรับประเด็นที่มีความสำคัญและเป็นพื้นฐานในการสร้างจิตสำนึกให้มีความเสียสละ อดทนในการดำเนินชีวิตให้อยู่บนแนวทางของศาสนานอกจากบทบัญญัติอัลกุรอานแล้ว นั่นก็คือตัวบทหะดีษและตัวบทหะดีษที่ทำให้สุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 และกองทัพของท่านมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติให้สำเร็จในยุคของท่านได้แก่

5.2.1 ตัวบทหะดีษที่เกี่ยวข้องกับการพิชิตกรุงคอนสแตนติโนเปิล

หะดีษที่หนึ่ง รายงาน โดย บิซรุ บิน สะฮีม จากบิดาของท่านได้เล่าว่า
แท้จริงท่านได้ยื่น ท่านเราะสุล ﷺ ได้กล่าวว่า

1995 ، رواه أحمد)

(18859 :

ความว่า” แท้จริงกรุงคอนสแตนติโนเปิลจะถูกพิชิตโดยพวกเจ้าและ
แท้จริงอะมีร์ที่ดีที่สุด คืออะมีร์ที่สามารถพิชิตมัน และแท้จริงกอง
ทหารที่ดีที่สุด คือกองทหารของอะมีร์นั้น”

(บันทึกโดย อะฮฺมัด , 1995 :

18859)

จากหะดีษนี้ทำให้บรรดามุสลิมตั้งแต่สมัยท่านเราะฮฺสูล ﷺ และยุคหลังจากนั้นมีความพยายามที่จะเป็นหนึ่งในผู้พิชิตเมืองนี้ให้ได้ดังเช่น มุอาวิยะห์ อิบน์ อับดุลมาน อิบน์ อับดุลมาลิก อัลมะฮฺดี ฮารูน อรรอซิด สุลต่านบาเยซิดที่ 1 สุลต่าน มุรอตที่ 2 เป็นต้นจนมาถึงการปกครองในสมัยของสุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 และ

หะดีษที่สอง รายงานจาก อับดูรอฮฺเราะห์เล่าว่าท่านเราะฮฺสูล ﷺ กล่าวไว้

(2897 : 1995 ، رواه مسلم)

ความว่า “ วันกียามัดจะไม่เกิดขึ้นจนกว่าชาวโรมันจะยกทัพไปยัง
เมืองอิ้มากหรือดากิเก¹และกองทหารจากนครมะดีนะห์ซึ่งเป็น
ประชาชาติที่ประเสริฐที่สุดในขณะนั้น เมื่อพวกเขาได้เผชิญหน้ากัน
แล้วชาวโรมันก็กล่าวกับพวกเขาว่า จงหลีกเลี่ยงระหว่างเราและผู้ที่ถูก

¹ ปัจจุบันอยู่ที่เมืองซามหรือซีเรีย

จับเป็นเชลยศึกในหมู่พวกเรา (หมายถึง ชาวโรมันที่เข้ารับอิสลาม)
 เราจะฆ่าพวกเขา “ ชาวมุสลิมจึงค้านขึ้นมาว่า “ ไม่ ด้วยพระนาม
 ของอัลลอฮฺเราจะไม่ปล่อยให้พวกเข่าฆ่าฟันสหายของเราเป็นอันขาด
 “ ดังนั้นจึงเกิดการต่อสู้กัน จนหนึ่งในสามของพวกเขาต้องพ่ายแพ้
 และอัลลอฮฺจะไม่ทรงให้ภัยแก่พวกเขา อีกหนึ่งในสามของพวกเขา
 ถูกฆ่าตายเป็นชูฮาดอ (ผู้ที่ตายในหนทางของอัลลอฮฺ) ที่ประเสริฐ
 ที่สุดของอัลลอฮฺ และอีกส่วนหนึ่งของพวกเขาก็ได้ทำการพิชิตกรุง
 คอนสแตนติโนเปิลโดยที่พวกเขาไม่ได้รับการคุกคามแต่อย่างใดและ
 แล้วพวกเขาก็สามารถเปิดกรุงคอนสแตนติโนเปิลได้สำเร็จ

(บันทึกโดย มุสลิม , 1995 : 2897)

หะดีษที่สาม รายงานจาก มุอาซ อิบน์ญะบัล เล่าว่าท่านเราะสูล ﷺ
 กล่าวไว้

(رواه أحمد ، 1995 : 21922)

ความว่า “ การบูรณะอัลกุดส์ คือการล่มสลายของเมืองยัรริบ (มะดี
 นะห์) และการล่มสลายของเมืองยัรริบคือเกิดการสู้รบ และการสู้รบ
 คือการเปิดกรุงคอนสแตนติโนเปิล และการเปิดกรุงคอนสแตนติโน
 เปิลคือการออกมาของดัจญ์ล “

(บันทึกโดย อะฮฺมัด , 1995 : 21922)

หะดีษที่สี่ รายงานจากอบูสุรอบเราะห์เล่าว่า ท่านเราะสูล ﷺ
กล่าวไว้ว่า

: 1995 ، رواه مسلم)

(2920

ความว่า “ พวกเจ้าเคยได้ยินชื่อเมืองที่ส่วนหนึ่งของมันติดกับพื้นดิน
และอีกส่วนหนึ่งของติดกับทะเลหรือไม่ ? “ บรรดาเศาะหาบะฮ์
ตอบว่า “ ใช่ โอ้อัยท่านเราะสูล “ ดังนั้นท่านเราะสูล ﷺ จึงกล่าวว่า
“ วันสิ้นโลกจะไม่เกิดขึ้นจนกว่าจะมีลูกหลานของบনীอิสฮาก
จำนวน 70,000 คนทำสงครามกับมัน หลังจากที่พวกเขาได้ไปถึง
เมืองดังกล่าว พวกเขาจะตั้งค่ายอยู่ตรงนั้นโดยที่พวกเขาไม่ได้ทำ
สงครามด้วยอาวุธและไม่ได้ยิงด้วยธนูแต่อย่างใด เพียงแต่พวกเขา
กล่าวคำว่า “ลาอิลลาฮะอิลลัลลอฮุ วัลลอฮุอักบับ “ เท่านั้นเองบริเวณที่
ติดกับทะเลของเมืองนี้ก็จะถูกพิชิตลงแล้วพวกเขาก็กล่าวอีกเป็นครั้งที่
ที่สอง “ลาอิลลาฮะอิลลัลลอฮุ วัลลอฮุอักบับ “ ดังนั้นอีกฟากหนึ่งที่ติด
กับพื้นดินก็ถูกพิชิตลงอีก หลังจากนั้นพวกเขาจึงกล่าวอีกเป็นครั้งที่
สาม “ลาอิลลาฮะอิลลัลลอฮุ วัลลอฮุอักบับ “ อัลลอฮุ จึงเปิดเมืองให้กับ
พวกเขา ดังนั้นพวกเขาจึงเดินทางเข้าไปในเมืองและทำการยึด

ทรัพย์สิน ในขณะที่พวกเขากำลังแบ่งปันทรัพย์สินอยู่นั้น ทันใดนั้น พวกเขาก็ได้ยินเสียงร้องตะโกนขึ้นมาว่าแท้จริงดังญาณได้ออกมาแล้ว ดังนั้นพวกเขาจึงทิ้งทุกอย่างทุกอย่างและเดินทางกลับ “

(บันทึกโดย มุสลิม , 1995 : 2920)

จากหะดีษดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า การให้ความสำคัญในการพิชิตกรุงคอนสแตนติโนเปิลมีมาตั้งแต่สมัยท่านเราะซูล ﷺ นับว่าหะดีษต่างๆเหล่านี้เป็นการจุดประกายให้บรรดาเศาะหาบะฮ์และมุสลิมชนรุ่นหลังมีความพยายามในการขยายดินแดนของรัฐอิสลาม นอกจากนี้ตัวบทหะดีษยังได้อธิบายเหตุการณ์สำคัญที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทำให้ตั้งแต่บรรดาเศาะหาบะฮ์เป็นต้นมาต่างมุ่งแสวงหาวิธีการที่จะทำให้เหตุการณ์ที่ได้กล่าวไว้ในหะดีษเกิดขึ้นจากความสามารถของตนและเพื่อที่จะได้อยู่ในกลุ่มชนที่ดีที่สุดตามที่ท่านเราะซูล ﷺ ได้สัญญาไว้

ในการสู้ศึกกับไบเซนไทน์ต้องอาศัยความพร้อมในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านบุคลากร ด้านอาวุธยุทโธปกรณ์รวมถึงช่วงเวลาของสถานการณ์ สุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 มีการเตรียมความพร้อมดังนี้

5.2.2 การเตรียมความพร้อมทางด้านจิตวิญญาณ

5.2.2.1 ชนรุ่นก่อนตั้งแต่สมัยเศาะหาบะฮ์เป็นต้นมาได้มีความพยายามที่จะพิชิตกรุงคอนสแตนติโนเปิล เพราะต้องการแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ และต้องการอยู่ในกลุ่มชนของผู้ที่ได้รับสิ่งดีงามตามที่ท่านเราะซูล ﷺ ได้แจ้งข่าวดีไว้สำหรับอะมีรและบรรดาทหารของผู้ที่สามารถพิชิต

5.2.2.2 สุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 มีความพยายามในการดำเนินการบนวิถีทางของการญิฮาด โดยเตรียมความพร้อมเพื่อการปฏิบัติตามหลักการจากบทบัญญัติของอัลลอฮ์ ﷻ ดังอัลกุรอานที่ได้กล่าวถึงผู้ที่มีความพยายามในการต่อสู้บนหนทางของอัลลอฮ์ ﷻ ดังนี้

وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ ...

(الأنفال 60)

ความว่า “ และพวกเจ้าจงเตรียมไว้สำหรับ (ป้องกัน) พวกเขา...¹ “

(อัล-อัมฟาละ : 60)

5.2.2.3 สุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 และบรรดาเหล่าทหารของท่านได้รับการเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านจิตใจและร่างกาย ด้วยการให้การศึกษาเรียนรู้ในเรื่องของการศรัทธา ความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน ตลอดจนการปฏิบัติตามแนวทางของศาสนาอิสลาม พวกเขาเหล่านี้ได้รับการฝึกฝนจากบรรดาอุลามามาต่างๆ ให้เป็นผู้ที่สามารถปฏิบัติตามแนวทางที่อัลกรุอานและสุนนะฮ์ อีกทั้งในเวลาออกศึกสงครามจะมีบรรดาอุลามามาเข้าร่วมกับบรรดาเหล่าทหารเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการสร้างความหนักแน่นให้อยู่ในจิตใจ และ มีความมั่นใจเมื่อถึงเวลาออกรบกับข้าศึก บรรดาอุลามามาได้ขัดเกลาจิตใจบรรดาทหารอุมาเนียฮ์โดยได้กล่าวถึงการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ไว้ดังเช่น (Ali Muhammad Shalabi, 2003 : 156 – 158)

ก. การศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ โดยไม่มีสิ่งใดมาเทียบเคียงกับพระองค์

ข. การศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งพระองค์เป็นผู้ทรงสร้างดังอัลกุรอาน

ค. แท้จริงแล้วอัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้ทรงสร้างทุกสรรพสิ่งใน โลกนี้

ง. แท้จริงความรู้ของอัลลอฮ์ ﷻ ครอบคลุมทุกสรรพสิ่งทั้งในชั้นฟ้าและแผ่นดิน

จ. อัลลอฮ์ ﷻ ได้มอบหมายให้มะลาอิกะฮ์ทำการบันทึกการทำงานของมนุษย์ และจะไม่มีการทำงานใดถูกละเว้นแม้เล็กน้อยเพียงใดก็ตาม และการงานทั้งหมดจะถูกเปิดเผยในวันแห่งการพิพากษาที่ถูกกำหนดไว้อย่างแน่นอน

ฉ. แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ให้มนุษย์ทุกคนได้รับการทดสอบในหลายๆวิธีการ ไม่ว่าจะเป็นความสะดอกสบายหรือความทุกข์ยาก ซึ่งมนุษย์บางจำพวกก็ได้รับความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ ในขณะที่บางจำพวกได้ปล่อยให้อะเลาะร้ายเกิดขึ้น และอีกส่วนหนึ่งก็มีความรู้สึกโกรธเคืองต่อสิ่งที่พวกเขาได้รับจากอัลลอฮ์ ﷻ

ช. แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานทางนำและความช่วยเหลือสำหรับผู้ที่มอบหมายต่ออัลลอฮ์และปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ

¹ หมายถึงพวกศัตรูที่คอยรุกราน

ซ. แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้ทรงสูงส่งและมนุษย์ไม่ควรกระทำในสิ่งที่เป็นกรตั้งภาคีต่อพระองค์

จากคำสอนข้างต้นเป็นการขัดเกลาจิตใจให้แก่บรรดาทหารของอูมาัยยะฮ์เพื่อให้มีจิตใจที่สงบ มุ่งมั่น และหวังในความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ ในการต่อสู้ตามแนวทางของอัลอิสลาม

5.2.2.4 นอกจากนี้บรรดาอูลามาก็ได้นำแนวทางของท่านเราะฮูต ﷺ ที่ท่านได้อบรมสั่งสอนแก่บุคคลทั่วไป รวมถึงบรรดาทหารแห่งอัลอิสลามให้ดำเนินชีวิตตามแนวทางของศาสนาเพื่อที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิตประเด็นสำคัญที่บรรดาอูลามาก็ได้กล่าวถึงมีดังนี้ (Muhammad Harb, 1989 : 258)

ก. แท้จริง การมีชีวิตอยู่ของคนเรานั้นย่อมมีวันสิ้นสุด(เสียชีวิต) และการได้รับนิมัต (ความเมตตา) จากอัลลอฮ์ ﷻ เป็นสิ่งเล็กน้อยเท่านั้น

ข. แท้จริง ทุกสรรพสิ่งย่อมกลับไปสู่อัลลอฮ์ ﷻ มนุษย์ทุกคนจะต้องได้รับการสอบสวน และได้รับผลตอบแทนจากการกระทำของแต่ละคนไม่ว่าจะเป็นสวรรค์หรือนรก

ค. แท้จริง การที่จะได้รับสวรรค์ของอัลลอฮ์ ﷻ นั้นจะต้องผ่านการทดสอบที่ขมขื่นในโลกคุณยา แต่สำหรับการทดสอบที่หอมหวานนั้นมักจะได้รับผลตอบแทนคือนรกนั่นเอง

ง. แท้จริง มนุษย์นั้นเข้าใกล้กับการอวสานของโลกคุณยา และจะมีที่พักระหว่างสวรรค์กับนรกเท่านั้น ซึ่งหากได้อยู่ในสวรรค์ก็จะใช้ชีวิตอยู่ในที่แห่งนั้นตราบนานเท่านั้นแต่หากอยู่ในนรกก็ต้องอยู่ตราบนานเท่ากันเช่นเดียวกัน

จ. ในขณะที่หนทางที่นำไปสู่การรอดพ้นจากหายนะนั้นเป็นสิ่งที่ยากลำบาก แต่สำหรับหนทางที่จะได้เข้าสู่สวรรค์ โดยห่างไกลจากนรกนั้น ก็คือความศรัทธาที่มีต่ออัลลอฮ์ ﷻ และการปฏิบัติตัวให้อยู่ในแนวทางที่พระองค์ทรงโปรดปราน

จากแนวทางดังกล่าวของท่านเราะฮูต ﷺ ที่บรรดาอูลามาก็ได้ให้คำแนะนำตักเตือนต่อบรรดาทหารมีผลในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง เป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บรรดานักรบของอัลลอฮ์ ﷻ ในการญิฮาดครั้งนี้ ซึ่งคำสั่งสอนเหล่านี้ได้สร้างประชาชาติที่มีคุณภาพ มีจิตสำนึกในความเป็นมุสลิม และทำให้ได้รับการตักเตือนทางความคิดอันมีผลทำให้เกิดประชาชาติที่ดีที่สุดและผู้นำที่ดีที่สุดในยุคอูมาัยยะฮ์

5.2.2.5 ก่อนการพิชิตกรุงคอนสแตนติโนเปิล 1 วัน สุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 พร้อมกับบรรดาทหารได้ร่วมกันถือศีลอด ซึ่งเป็นจิตวิทยาที่ทำให้จิตใจมีความสงบ เป็นการสร้างความพร้อมในการรบอย่างหนึ่ง

5.2.2.6 สุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 ได้เดินตรวจตราความพร้อมในเวลากลางคืน ก่อนที่จะมีการรบในวันรุ่งขึ้น ท่านได้กล่าวถึงตัวบทหะดีษให้ทหารทุกคนมีขวัญกำลังใจ ส่วนบรรดาอุลามาก็ได้อ่านอายะฮ์อัลกุรอานที่เกี่ยวข้องกับการญิฮาดเพื่อให้ทหารทุกคนมีสติตั้งมั่นในการต่อสู้

5.2.2.7 สุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 พร้อมกับบรรดาทหารได้ร่วมกันขอคุอาอ์กล่าวตัศบีหุ ตะหุลิกันตลอดคืนเพื่อเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงในจิตใจและไม่รู้สึกหวาดกลัวศัตรู

5.2.3 การเตรียมความพร้อมทางยุทธวิธีและอาวุธยุทธโปกรณ์

5.2.3.1 สุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 ได้ใช้ความสามารถในการใช้ยุทธวิธีในการเตรียมพร้อมที่จะเข้าไปพิชิตกรุงคอนสแตนติโนเปิล ซึ่งมีวิธีการที่สำคัญ ๆ ดังนี้ (Yalmas Otonas, 1988 : 142)

ก. สุลต่านได้พยายามที่จะตัดความสัมพันธ์ระหว่างเมืองอื่น ๆ กับกรุงคอนสแตนติโนเปิล ซึ่งเมืองต่างๆ เหล่านั้นสามารถที่จะให้ความช่วยเหลือกับกรุงคอนสแตนติโนเปิลในยามศึกสงคราม

ข. การใช้กองกำลังทหารจำนวนมากในการเข้าโจมตีกรุงคอนสแตนติโนเปิล

ค. พยายามกดดันโดยการตรึงกำลังทหารไว้รอบ ๆ เมืองในนานที่สุดเพื่อสร้างความอ่อนแอให้กับกรุงคอนสแตนติโนเปิล

ง. พยายามทำลายกำแพงที่มีขนาดใหญ่ด้วยการใช้เทคนิค ต่อสู้ด้วยปืนใหญ่ ถล่มโจมตีประตูเมืองจนสามารถพังทลายประตูเมืองเข้าไป

จ. พยายามโจมตีอย่างหนักหน่วงและต่อเนื่องจนในที่สุดสามารถเข้าไปทำลายกำแพงเมืองและเข้าไปในเมืองคอนสแตนติโนเปิลได้สำเร็จ¹

¹ ดูใน Mahmud Syid Kattab. 1972 : 362

5.2.3.2 ยุทธวิธีที่ใช้ในการรบของสุลต่านมุฮัมมัด อัลฟาติห์ เป็นวิธีการใหม่สำหรับกลางคริสต์ศตวรรษที่ 15 เป็นยุทธวิธีที่นำสมัยที่สุดในขณะนั้น ซึ่งได้แก่

ก. การสร้างปืนใหญ่ที่มีอำนาจร้ายแรงและกระสุนปืนไฟซึ่งเป็นอาวุธชนิดใหม่และทันสมัยที่สุด

ข. การเคลื่อนย้ายปืนใหญ่ที่มีน้ำหนักมากโดยการลากจากช่องแคบบอสฟอรัส ขึ้นเนินเขากาลาตา ข้ามไปยังอ่าวโกลเดน ฮอร์น

ค. การเคลื่อนย้ายเรือรบขนาดใหญ่โดยใช้วิธีการลากข้ามเนินเขากาลาตา เข้าไปในอ่าวโกลเดน ฮอร์น ซึ่งสร้างความประหลาดใจแก่ชาวคอนสแตนติโนเปิล

5.2.4 การล้อมกรุงคอนสแตนติโนเปิล

สุลต่านมีการวางแผนการในการเข้าประชิดกรุงคอนสแตนติโนเปิลโดยได้วางกำลังล้อมรอบกำแพงเมืองในหลายครั้งและสำหรับการล้อมกรุงคอนสแตนติโนเปิลก็ได้ปรากฏมาแล้วในอดีตด้วยเช่นกัน ดังเช่น

5.2.4.1 การล้อมกรุงคอนสแตนติโนเปิล ได้พบหลักฐานที่เป็นสุสานของเศาะหาบะฮ์ท่านหนึ่ง อูบัยยูบ อัลอันศอรี رضي الله عنه ท่านได้เคยล้อมเมืองคอนก่อนหน้านี้และเสียชีวิตในปีฮ.ศ.52 ในสมัยเคาะลีฟะฮ์มูอาวียะฮ์ บินอับดุลมุลึก رضي الله عنه

5.2.4.2 ได้มีการล้อมกรุงคอนสแตนติโนเปิลจำนวน 11 ครั้งก่อนการพิชิตอย่างสมบูรณ์โดยสุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 อัลฟาติห์ 7 ครั้ง ใน 2 ศตวรรษแรกและหนึ่งในนั้นคือสมัยอะลี อิบน์ อับดุลอิลิบ رضي الله عنه ในปี ค.ศ. 654¹ และได้ทำการล้อมหลายครั้งในสมัยยาซิด บิน มูอาวียะฮ์ ปี ค.ศ.667² สมัยของซุฟยาน บินอาซ ในยุคมูอาวียะฮ์ ปี ค.ศ. 672³ ในยุคเคาะลีฟะฮ์สุลฎัน อิบน์ อับดุลอิลิบ และ เคาะลีฟะฮ์ อิชาม ในปี ค.ศ. 739⁴ และในครั้งที่ 7 ในสมัยเคาะลีฟะฮ์ ฮารูน อรรรอชิด ปี ค.ศ. 798⁵ (Wadi Abu zaidun,2003 : 62)

¹ ตรงกับปี ฮ.ศ. 34

² ตรงกับปี ฮ.ศ. 47

³ ตรงกับปี ฮ.ศ. 52

⁴ ตรงกับปี ฮ.ศ. 121

⁵ ตรงกับปี ฮ.ศ. 182

ก่อนที่จะมีการพิชิตครั้งใหญ่ในสมัยสุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 ได้มีการล้อมกรุงคอนสแตนติโนเปิลหลายครั้งมาแล้วในอดีต ไม่ว่าจะเป็นในสมัยเสาะหะบะฮ์ สมัยมูอาวิยะฮ์ และในสมัยเคาะลีฟะฮ์รุ่นต่อมา

5.2.5 การจัดทัพ

การจัดทัพ สุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 ได้คิดยุทธวิธีที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญด้านการทหารโดยการจัดทัพเป็น 3 กลุ่มดังนี้

5.2.5.1. ปีกขวา ประกอบด้วยกองทหารอนาโตเลีย นำโดยอิสฮาก บาชฮาฮ์ (Ishak Bashah) และมะฮ์หมุด เบฆ (Mahmud Beg) ทั้งสองท่านเป็นผู้นำการปฏิบัติการของหน่วยนี้ มีหน้าที่ประจำการอยู่ในแนวบริเวณระยะทางระหว่างทะเลมาร์มาราทงใต้ไปจนถึงประตูตุบกูบ (Tubqubu) หรือทิบกอบี (Thibqabi)

5.2.5.2 ปีกซ้าย ประกอบด้วยกองทหารจากยุโรปและนักรบอิสระ โดยมีกูเราะฮ์ฮุญฮ์ บาชฮาฮ์ (Qurrahjah Bashah) เป็นผู้นำของหน่วยนี้ มีหน้าที่ประจำการอยู่ในแนวกำแพงที่เริ่มจากทางตอนเหนือของทะเลโกลเดน ฮอร์น ไปจนถึงประตูเมืองเอเดรียโนเปิล

5.2.5.3 ทัพหลวง ประกอบด้วยกองทหารจากอิสกันดาร์ (Iskandar) และกองทหารเจนิซซารี ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยรบพิเศษและหน่วยกล้าตาย โดยมีสุลต่านมุฮัมมัดเป็นผู้นำด้วยตนเอง หน่วยนี้จะประจำการอยู่ในบริเวณแนวกำแพงส่วนกลาง ที่เริ่มตั้งแต่ประตูตุบกูบไปจนถึงประตูเมืองแอนเดรียโนเปิล (Mahmud Syid Kattab. 1972 : 376)

สุลต่านได้วางระบบการทหาร โดยมีหัวหน้าฝ่ายแต่ละงานที่ชัดเจน มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่แต่ต้องอยู่ภายใต้การดูแลของหัวหน้าที่มีตำแหน่งสูงสุด

5.2.6 ความสำเร็จในการพิชิตคอนสแตนติโนเปิล

สาเหตุของการพ่ายแพ้เนื่องจากอาณาจักรไบแซนไทน์ไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกิดความแตกแยกในกลุ่มคริสต์ศาสนาที่มีทั้งนิกายออร์ทอดอกซ์และนิกายคาทอลิก และฝ่ายคอนสแตนติโนเปิลไม่ได้รับความช่วยเหลือจากเมืองอื่นๆ ในยุโรปตะวันออก เนื่องจากบรรดาเมืองเหล่านั้นทำสนธิสัญญาว่าจะไม่ทำร้ายต่อสู้กันและกันกับฝ่ายอูซมานิยะฮ์ไว้แล้ว ทำให้การขอความช่วยเหลือของคอนสแตนติโนเปิลจึงได้ล่าช้า (Mahayudin Hj. Yahaya, 1993 : 406) สาเหตุ

นี้ทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างฝ่ายไบแซนไทน์กับกองทัพจากเมืองต่างๆ ที่อยู่ในยุโรป และมีความขัดแย้งระส่ำระสายภายในยุโรปอีกด้วย

อิสมาอิล ฮามีได้กล่าวในหนังสือเมาชูอะฮ์ อัศตารีก อัลอุษมานีย์ ไว้ว่า การที่สุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 ได้สร้างมัสยิดฟาติห์นั้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ถึงการได้รับชัยชนะจากการสู้รบกับไบแซนไทน์ ที่เป็นสงครามระหว่างอิสลามกับไบแซนไทน์ สุลต่านมีความตั้งใจที่จะทำให้เมืองนี้เป็นเมืองแห่งอิสลาม (Ziad Abu Ghanimah, 1984 : 149)

การสร้างมัสยิดพร้อมกับมีโรงเรียนรายล้อม และใกล้เคียงมีโรงพยาบาล เพื่อรักษาคนยากจน จากการสร้างโรงเรียนจำนวน 8 หลัง มีทั้งวิชาทั่วไปและวิชาศาสนา (Ziad Abu Ghanimah, 1984 : 150)

5.2.7 ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ

ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการพิชิตกรุงคอนสแตนติโนเปิลมีดังนี้

5.2.7.1 สำหรับสุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 ท่านได้ฟังหะดีษที่กล่าวถึงการพิชิตกรุงคอนสแตนติโนเปิลจากบรรดาอุลามาอ์ตั้งแต่ท่านยังเด็กทำให้ท่านเกิดความมุ่งมั่น ใฝ่ฝันที่จะเป็นผู้พิชิตในยุคของท่าน

5.2.7.2 บรรดาอุลามาอ์ได้จัดเวลาสุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 ให้รู้จักผลของการญิฮาดว่า “ ผู้ใดที่ออกไปเพื่อทำการญิฮาด เขาผู้นั้นจะห่างไกลนรก “

5.2.7.3 การเป็นผู้มีศรัทธาของบรรดานักรบอุษมานิยะฮ์ และความมุ่งมั่นในการพิชิตกรุงคอนสแตนติโนเปิล พวกเขาต้องการอยู่ใกล้ชิดกับอัลลอฮ์ ﷻ และพยายามห่างไกลจากสิ่งชั่วร้าย ทำให้พวกเขาได้รับความช่วยเหลือจากอัลลอฮ์ ﷻ

5.2.7.4 การนำบทบัญญัติอัลกุรอานมาเป็นธรรมนูญในการปกครองหลักการศาสนาปกครองบ้านเมือง ความยุติธรรม

5.2.8 คุณลักษณะของประชาชาติในยุคอุษมานียะฮ์

คุณลักษณะของประชาชาติในยุคอุษมานียะฮ์เป็นประชาชาติมุญาฮาดะฮ์ นั่นคือเป็นประชาชาติที่เป็นนักต่อสู้ ที่สู้กับตนเองด้วยการเอาชนะอารมณ์ใฝ่ต่ำ สู้กับความชั่วร้ายที่มาจากมนุษย์ ชู้น บรรดามูนาฟิค (กลับกลอก) บรรดากาฟิร (ผู้ปฏิเสธศาสนาอิสลาม) และยังมีเป้าหมายเพื่อการปกป้องรักษาศาสนาอิสลามให้ดำรงอยู่เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต ต้องพยายามขจัดสิ่งชั่วร้ายที่มีอยู่บนโลกนี้ให้หมดไปเพื่อที่ผืนแผ่นดินนี้จะอยู่ภายใต้หลักการอิสลามโดยทั่วถึงกัน ดังเห็นได้จากคำสั่งเสียที่สุลต่านอุษมานได้ฝากไว้กับบอร์ฮัน (Orhan) ซึ่งเป็นบุตรชายและได้สืบทอดตำแหน่งสุลต่าน ต่อจากท่าน ซึ่งได้กล่าวถึงภารกิจในการบริหารปกครองบ้านเมือง นั้นจะต้องให้ความยุติธรรมต่อประชาชนให้ทั่วถึงกัน และพยายามปกป้องอิสลามให้คงอยู่ต่อไปอย่างมั่นคง ให้ต่อสู้เพื่อรักษาหลักการของศาสนาไม่ให้ถูกทำลาย พยายามทำการเผยแพร่ศาสนาของอัลลอฮ์ ชูบะฮานะฮ์วะตะอะลาไปยังดินแดนอื่น ๆ ออกไปไกลให้มากที่สุด (Jamal Abdulhadee, 2002 : 10)

5.3 ด้านกฎหมาย

กฎหมาย กอนูน นามาสูที่สุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 และบรรดาอูลามาอูได้ร่วมกันร่างขึ้นนั้น ได้มีการนำหลักการจากบทบัญญัติอัลกุรอานเป็นพื้นฐานของตัวบทกฎหมาย กฎหมายฉบับนี้มีความครอบคลุมในการบริหารปกครองบ้านเมือง ซึ่งประชาชนทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใดก็ตามต้องอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันและทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้เป็นกฎหมายที่ให้ยุติธรรมกับประชาชนทุกคน ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็ตาม ในตัวบทกฎหมายจะเกี่ยวข้องกับ การกำหนดการจ่ายภาษี ระบบการจัดเก็บภาษี การจัดทำทะเบียนชำระภาษี ข้อกำหนดเกี่ยวกับแรงงาน , ข้อกำหนดเกี่ยวกับการตลาด ข้อกำหนดเกี่ยวกับการวางทุ่นระเบิด , การผลิตเงินตรา, การทำเหรียญกษาปณ์, ประเพณีต่างๆ , ระบบการผูกขาด และเกี่ยวกับการกำหนดกลุ่มผู้ที่ต้องเสียภาษี เป็นต้น

5.4 ด้านการสาธารณสุขปโลก

สุลต่านมุฮัมมัด ที่ 2 ได้บริหารจัดการเกี่ยวกับการสาธารณสุขปโลก ด้วยการพัฒนาและทำนุบำรุงบ้านเมืองที่ถูกทำลายจาก สุลต่านจึง ได้ออกกฎหมายเพื่อป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ซึ่งกฎหมายนี้มีไว้สำหรับประชาชนที่ยอมอยู่ใต้อำนาจการปกครอง

ภายหลังการพิชิตกรุงคอนสแตนติโนเปิล มีการฟื้นฟูและสร้างสิ่งก่อสร้างใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น ที่อยู่อาศัย, สะพาน, ตลาด, ถนน, กำแพงเมือง, และอุตสาหกรรม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ได้รับการละเลยตั้งแต่สมัยการปกครองของไบแซนไทน์ และไม่ได้มีการสร้างเพิ่มเติมอีกตั้งแต่นั้นมา ประชาชนที่อยู่ในเมืองมีความเป็นอยู่ที่ลำบากอย่างมาก สิ่งก่อสร้างสาธารณะเช่น บ่อน้ำสาธารณะ ถนนหนทาง ระบบท่อระบายน้ำ ก็ไม่มีการซ่อมแซม ดังนั้นสุลต่านมุฮัมมัดจึงได้ปรับปรุงสิ่งต่างๆเหล่านี้เพื่อให้ประชาชนในกรุงอิสตันบูลมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในปี ค.ศ. 1455 สุลต่านได้เริ่มสร้างศูนย์กลางทางการค้า ที่ต่อมาได้กลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่ยิ่งใหญ่ในศตวรรษนี้ มีการสร้างพระราชวังที่ศูนย์กลางของเมืองนี้และได้เป็นที่รู้จักว่าเป็นพระราชวัง

5.5 ด้านเศรษฐกิจการค้าและการอุตสาหกรรม

นับตั้งแต่มีการพัฒนาแหล่งการค้า การส่งออกในกรุงอิสตันบูลทำให้อาณาจักรอูษมานียะฮ์เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจทั้งทางบกและทางทะเล รวมถึงเมืองบูรซาและอีเดิร์นที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของอาณาจักรอูษมานียะฮ์ มีการติดต่อการค้ากับเมืองต่างๆ ได้แก่เมือง อังการา คัสตาโมนู ซาโลนิกา และ เวนิส ในช่วงการปกครองของสุลต่านมุฮัมมัดที่ 2 มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากมีเมืองต่างๆ เข้ามาค้าขายกับอูษมานียะฮ์เพราะมั่นใจในเรื่องความปลอดภัยและความสะดวกสบายในการขนย้ายสินค้าเพราะลักษณะที่ตั้งของกรุงอิสตันบูลเป็นเส้นทางเชื่อมต่อกันระหว่างเมืองต่างๆ และที่สำคัญก็คือผู้ปกครองของอูษมานียะฮ์ มีความยุติธรรมดังนั้นจึงไม่มีการกีดกัน ขูดรีดราคาสินค้าอย่างแน่นอน ทำให้มีผลในการพัฒนาการค้าระหว่างประเทศ ทำให้ประชาชนพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ได้ดีขึ้น

5.6 ด้านการเงินและการคลัง

นโยบายด้านการเงินและการคลังที่ปรากฏในสมัยสุลต่านมูฮัมหมัดที่ 2 ก็คือการผลิตเหรียญกษาปณ์ ทั้งเหรียญเงินและเหรียญทองแดง มีการผลิตที่เมือง อีเดิร์น บูรสา สคอปเลจ ไทร์ อามาซา อายาโสลุก เซอร์ริย และโนโวบร์โด สุลต่านได้ตรากฎหมายออกมาบังคับใช้และดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษีโดยการใช้กับประชาชนทุกคนให้เสียสละทรัพย์สินส่วนตัวบางส่วนสำหรับเสียภาษีให้กับรัฐ ซึ่งรัฐจะเป็นผู้ควบคุมดูแลบริหารจัดการเก็บภาษีของประชาชน

ในการเก็บภาษีนี้นั้นจะมีการเก็บภาษีจากผลผลิตทางการเกษตรซึ่งจะเก็บจากประชาชนในอัตราหนึ่งในสิบ และนอกจากนี้ยังมีการเก็บภาษีสำหรับประชาชนที่ไม่ใช่มุสลิมซึ่งอยู่ในการปกครองภายใต้อาณาจักรอูซมานียะฮ์โดยจะเก็บเป็นภาษียาญุกคตามความสามารถที่จะจ่ายได้

5.7 ด้านการศึกษา

สุลต่านมูฮัมหมัดที่ 2 ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษา มีการพัฒนาสถานที่สำหรับการศึกษาและมีการสร้างโรงเรียนขึ้นรายล้อมมัสยิดพร้อมกับหอพักและห้องสมุด ระบบการจัดการเรียนการสอนจะไม่มีแยกกันระหว่างสายศาสนาและสายสามัญซึ่งจะมีการเรียนพร้อมๆกัน และมีการจัดการสอบในแต่ละช่วงชั้น โดยบางครั้งสุลต่านเองมักจะเป็นผู้กำกับดูแลการเรียนการสอนพร้อมกับควบคุมการจัดสอบในแต่ละครั้ง หลักสูตรวิชาการมีความหลากหลายในสาขาวิชาแขนงต่างๆ เช่น ภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ตรรกวิทยา จริยศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ อิลมุบาลาฆะ อิลมุบายาน บาคอและมาอานี สิ่งแวดล้อม รวมถึงวิชาตีฟซีรและหะดีษ เป็นต้น สุลต่านมักจะเชิญผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆ มาให้ความรู้แก่บรรดานักเรียนอยู่เสมอเพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ และได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน นับว่าการศึกษาในช่วงนี้มีการพัฒนาไปอย่างมากโลกมุสลิมในขณะนั้นได้สร้างบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆเกิดขึ้นมาเป็นจำนวนมากเมื่อเปรียบเทียบกับชาวคริสเตียนในอาณาจักรไบแซนไทน์

จากการจัดระบบการศึกษาในสมัยสุลต่านมูฮัมหมัดที่ 2 ได้มีการวางระดับการศึกษาเป็นช่วงชั้นต่างๆ ซึ่งในแต่ละช่วงชั้นจะต้องจัดการเรียนวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญทั่วไปในแต่ละสาขาด้วยเช่นกัน สุลต่านได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาโดยการสร้างโรงเรียนในเมืองต่างๆพร้อมกับสร้างมัสยิดในบริเวณใกล้เคียง มีการประเมินหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอน

และมีการจัดสอบในวิชาต่างๆ โดยบางครั้งผู้สอบจะเป็นผู้คอยดูแลด้วยตัวเอง สิ่งที่สำคัญในแต่ละช่วงชั้นนักศึกษจะต้องได้ศึกษาเกี่ยวกับความรู้ด้านศาสนา

5.8 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

สุลต่านมูฮัมมัดที่ 2 ได้ให้ความสำคัญในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นการเชื่อมสัมพันธไมตรีระหว่างกษัตริย์ตามเมืองต่างๆเช่น อียิปต์ มกกะฮฺ เซอร์เบีย เป็นต้น ภายหลังจากการขึ้นครองราชย์ สุลต่านมูฮัมมัดที่ 2 ได้สานต่อความสัมพันธ์กับกษัตริย์เมืองต่างๆ โดยเฉพาะอียิปต์ มกกะฮฺ ที่ผู้ปกครองเป็นมุสลิม ภายหลังจากการพิชิตสุลต่านได้สาส์นไปยังอียิปต์และมกกะฮฺ สุลต่านได้ส่งตัวแทนไปเชื่อมสัมพันธไมตรีกับกษัตริย์ของเมืองที่อยู่ใต้การปกครองมีการทำสนธิสัญญาสงบศึกต่อกัน และคอยให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายอูษมานียะฮ์ในการเข้าไปพิชิตกรุงคอนแสตนติโนเปิล

จากการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการปกครองของมูฮัมมัด อัลฟาติห์ครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า ในด้านการปกครองสุลต่านยึดตัวบทบัญญัติจากอัลกุรอานในการดำเนินนโยบายการปกครองให้มีความถูกต้องที่สุดตามหลักการศาสนา สำหรับความจำเป็นในการนิยาค้นสิ่งที่เป็นแรงกระตุ้นด้านจิตวิญญาณให้สุลต่านและบรรดาองทหาร นักรบของท่านให้มีความหวังและมุ่งมั่นตั้งใจอย่างแน่วแน่ก็คือ จากตัวบทหะดีษของท่านเราะสูล ﷺ นอกจากนั้นก็เป็แรงผลักดันจากภายนอกในการที่ต้องเผชิญหน้ากับการรุกรานของฝ่ายกองทัพคริสเตียนอยู่เสมอเพื่อที่จะทำลายอาณาจักรอูษมานียะฮ์ให้ราบคาบ